

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Приймальної комісії

ректор Херсонського державного університету,

«» **Олександр СПІВАКОВСЬКИЙ**

«» 2025 р.

ПРОГРАМА

вступного випробування з **Краєзнавства**

для здобуття ступеня вищої освіти «**бакалавр**»

на основі повної вищої освіти

(денна форми здобуття освіти)

Галузь знань J Транспорт та послуги

Спеціальність J3 Туризм і рекреація

Івано-Франківськ – 2025 р.

Затверджено на засіданні кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
(протокол № 6 від 25 березня 2025 року)

Голова фахової-атестаційної
комісії (укладач програми)

(підпис)

Валентина БУРАК

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	3
2. Зміст програми	4
3.Перелік питань, що виносяться на фахове вступне випробування з краєзнавства	8
4.Список рекомендованої літератури.....	11
5. Критерії оцінювання фахового вступного випробування з краєзнавства.....	13

1. Загальні положення

Програма фахового вступного випробування з краєзнавства складена для абітурієнтів, які вступають на навчання для здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» на 2 курс на основі вищої освіти відповідно до Державного стандарту освітньо-професійної підготовки.

Організація та проведення фахових вступних випробувань відбувається у порядку визначеному у Положенні про приймальну комісію Херсонського державного університету.

Мета вступного випробування – визначення рівня підготовленості вступників, які бажають навчатись у Херсонському державному університеті за спеціальністю ІЗ «Туризм і рекреація» та відбір претендентів на навчання за ступенем вищої освіти «бакалавр».

Форма фахового вступного випробування – проходить у формі усної співбесіди.

Тривалість фахового вступного випробування – загальний обсяг часу становить до 20 хвилин.

Результат фахового вступного випробування оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів.

Перепусткою на вступне випробування є паспорт.

Під час проведення вступного випробування не допускається користування електронними приладами, підручниками, навчальними посібниками та іншими матеріалами, якщо це не передбачено рішенням Приймальної комісії. У разі використання вступником під час вступного випробування сторонніх джерел інформації (у тому числі підказки) він відсторонюється від участі у випробуваннях, про що складається акт.

Вступники, які не з'явились на фахове вступне випробування без поважних причин у зазначений за розкладом час, до участі у подальших іспитах і конкурсі не допускаються.

2. Зміст програми

Основи краєзнавства

Краєзнавство як система знань і сфера діяльності. Визначення сутності краєзнавства в науковій літературі. Об'єкт і предмет краєзнавства. Поняття «край» у сучасній термінологічній системі. Регіоналістика та краєзнавство: співвідношення понять. Зв'язок краєзнавства з різними сферами природничих і гуманітарних знань.

Функції краєзнавства. Організаційні форми краєзнавства: державне та громадське; наукове, освітянське, аматорське.

Структура краєзнавства, його складові. Комплексне і галузеве краєзнавство. Характеристика основних видів краєзнавства: географічне краєзнавство, економічне краєзнавство, історичне краєзнавство, літературне краєзнавство, етнографічне краєзнавство тощо.

Особливості краєзнавчої діяльності. Краєзнавчі установи та організації. Українське законодавство щодо краєзнавчої діяльності.

Методологічні засади краєзнавства: основні принципи, підходи, методи.

Джерела інформації у краєзнавчих дослідженнях, їх специфіка. Систематизація і типологія краєзнавчих джерел. Характеристика основних типів джерел: писемних, усних, речових, звукових, зображальних та ін.

Гене́за та розвиток краєзнавчого руху в Україні. Родовід національного краєзнавства в Україні, його традиції. Періодизація розвитку українського краєзнавства.

Витоки краєзнавчої діяльності. Зародження краєзнавчих знань, їх прикладна систематизація. Роль мандрування у процесі пізнання краю. Подорожні описи території України. Літописні традиції вивчення українських регіонів.

Виділення краєзнавства в окремий науковий напрям у XVIII – XIX ст. Поява перших комплексних краєзнавчих досліджень українських регіонів. Краєзнавчі екскурсії як засіб пізнання регіону.

Краєзнавча діяльність державних і громадських наукових установ в Україні – Одеського товариства історії та старожитностей, Південно-Західного відділу Російського географічного товариства, Історичного товариства Нестора Літописця, Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка, Товариства охорони пам'яток старовини та мистецтва, статистичних комітетів, вчених архівних комісій тощо. Зародження аматорського краєзнавчого руху. Фундатори національного краєзнавства: П. Чубинський, І. Франко, М. Грушевський, Д. Яворницький, С. Рудницький та ін.

Вплив туристичної діяльності на становлення національного краєзнавства. Роль перших туристичних організацій у розгортанні краєзнавчої роботи в Україні – Кримського гірського клубу, місцевих відділень Російського товариства туристів, товариств «Чорногора», «Сокіл», «Пласт» та ін. Підготовка та видання туристичних путівників.

Піднесення краєзнавчої роботи в Україні в 1920-1930-х роках. Діяльність Українського комітету краєзнавства. Журнал «Краєзнавство». Видання краєзнавчої літератури в радянській Україні, на західноукраїнських землях.

Відродження краєзнавчого руху в Українській РСР у другій половині ХХ ст. Особливості розвитку краєзнавчої діяльності в умовах тоталітарного ладу. Робота над багатотомним виданням «Історія міст і сіл Української РСР». Краєзнавчий туризм як чинник активізації краєзнавчих досліджень.

Сучасний стан краєзнавства в Україні. Утворення та діяльність Національної спілки краєзнавців України, її регіональних осередків. Наукові, освітянські та культурно-просвітницькі установи як координаційні центри краєзнавчої роботи. Видання краєзнавчої літератури. Краєзнавство України в електронному інформаційному просторі.

Територія України як об'єкт краєзнавчого вивчення. Роль території в еволюційній стратегії людських спільнот. Системоутворююча функція території. Етнічна територія і кордони держави Україна. Питання кордонів і територіальної єдності України в контексті сучасних геополітичних процесів.

Край (регіон, район) у територіальній організації держави. Поняття про районування території, його критерії. Види районування території: фізико-географічне, економічне, історико-етнографічне, мовне та ін.

Історичний досвід районування території України. Районування України в сучасному краєзнавстві.

Загальна характеристика історико-географічних районів України: Галичина, Буковина, Закарпаття, Волинь, Поділля, Київщина, Чернігівщина,

Полтавщина, Слобожанщина, Донеччина, Запорозжя, Причорномор'я, Бессарабія.

Поняття про природне та культурне середовище краю. Природничо-краєзнавчі дослідження території України, їх напрями. Характеристика компонентів природного середовища краю. Основні краєвиди (ландшафти) України. Раціональне природокористування та охорона природного середовища. Збереження біологічного різноманіття. Природно-заповідний фонд України: сутність, завдання, структура. Характеристика типів об'єктів ПЗФ України.

Соціокультурні та історичні дослідження в краєзнавстві, їх напрями. Складові соціокультурного середовища краю. Історичні місця (населені пункти) України. Комплексне дослідження населеного пункту. Пам'ятки археології, історії та культури краю, їх систематизація. Пам'яткоохоронна робота. Соціально-культурні заповідники на території України. Краєзнавчий потенціал українських музеїв. Видатні постаті у краєзнавчих дослідженнях.

Конвенція ЮНЕСКО «Про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини». Характеристика об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні. Об'єкти України, що визначені як перспективні для внесення до списків Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Сім чудес України (за результатами Всеукраїнського конкурсу 2007-2008 року).

Туристичне краєзнавство як складова національного краєзнавства

Поняття про туристичне краєзнавство. Краєзнавство і туризм: грані взаємодії. Місце та роль краєзнавства у програмі підготовки фахівців з туризму.

Туристичне краєзнавство як наукова галузь, його об'єкт і предмет, мета та завдання. Міждисциплінарні зв'язки туристичного краєзнавства.

Джерела туристично-краєзнавчих досліджень. Використання різних методів наукового дослідження в туристичному краєзнавстві.

Етапи розвитку туристичного краєзнавства в Україні. Основні здобутки та напрями розвитку сучасного туристичного краєзнавства.

Туристичне краєзнавство як сфера діяльності. Роль наукового краєзнавства в розвитку туризму. Провідні дослідницькі інституції. Характеристика основних напрямів туристично-краєзнавчих досліджень.

Популяризація краю в роботі музеїв, архівів, бібліотек та ін. просвітницьких установ. Краєзнавча діяльність громадських організацій (спілок, асоціацій) туристичного спрямування. Туристично-інформаційні

центри як осередки краєзнавчого руху.

Роль туристичного краєзнавства у навчально-виховному процесі. Основні форми туристично-краєзнавчої роботи у навчальних закладах: навчальні заняття, виховні години, краєзнавчі гуртки, секції, клуби, туристичні походи, екскурсії, експедиції, краєзнавчі музеї. Краєзнавчий туризм як засіб національно-патріотичного виховання молоді.

Туристичний потенціал території у краєзнавчому вимірі. Туристичний потенціал території, його сутність, компоненти. Поняття про туристичні ресурси краю. Класифікація краєзнавчих туристичних ресурсів. Роль окремих видів туристичних ресурсів для краєзнавчого туризму.

Рекреаційна оцінка території. Сучасні способи та методи оцінки туристичних ресурсів території. Особливості оцінки окремих видів рекреаційно-туристичних ресурсів. Процес визначення туристичного потенціалу краю, його методичне забезпечення. Рациональне використання ресурсів рекреаційних територій.

Туристичні регіони України в системі краєзнавчого туризму. Сутність та значення районування територій у туризмі. Основні районоутворюючі ознаки. Таксономічні одиниці туристичного районування. Характерні риси туристичних районів.

Основні підходи до туристично-рекреаційного районування України. Загальна характеристика Карпатського, Подільського, Придніпровського, Поліського, Слобожанського, Азовсько-Чорноморського туристичних регіонів.

Характеристика туристично-рекреаційних ресурсів окремих регіонів України, оцінка стану та перспектив їх використання для розвитку рекреації і туризму.

3. Перелік питань, що виносяться на фахове випробування

1. Поняття про край і краєзнавство. Функції краєзнавства.
2. Регіоналістика та краєзнавство, їх співвідношення. Зв'язок краєзнавства з різними сферами природничих і гуманітарних знань.
3. Організаційні форми краєзнавства.
4. Видова структура краєзнавства. Комплексне і галузеве краєзнавство.
5. Особливості краєзнавчої діяльності, її правове регулювання. Краєзнавчі установи та організації.
6. Методологічні засади краєзнавства: принципи, підходи, методи.
7. Характеристика джерел інформації у краєзнавчих дослідженнях.
8. Періодизація розвитку краєзнавства в Україні.
9. Витоки краєзнавчої діяльності. Зародження знань про край, їх прикладна систематизація.
10. Роль мандрування у процесі пізнання краю. Подорожні описи території України.
11. Наукові експедиції та краєзнавчі екскурсії як засіб пізнання регіону. Поява перших комплексних досліджень українських регіонів у XVIII – XIX ст.
12. Краєзнавча діяльність державних і громадських наукових установ в Україні у XIX – на початку XX ст. Зародження аматорського краєзнавчого руху.
13. Розвиток туризму в другій половині XIX – на початку XX ст., його вплив на становлення національного краєзнавства.
14. Внесок перших туристичних організацій у розгортання краєзнавчої роботи в Україні в другій половині XIX – на початку XX ст.
15. Організація краєзнавчої роботи на українських землях у 1917-1991 рр. Краєзнавчий туризм як чинник активізації краєзнавчих досліджень.
16. Розвиток краєзнавчого руху в незалежній Україні.
17. Краєзнавчі установи та організації в сучасній Україні. Діяльність Національної спілки краєзнавців України та її регіональних осередків.
18. Сучасні інформаційні ресурси українського краєзнавства.
19. Поняття про територію держави, її устрій. Край (регіон, район) у територіальній організації держави.
20. Районування території, його сутність, основні критерії. Види районування території.

21. Історичний досвід районування території України. Районування України в сучасному краєзнавстві.
22. Загальна характеристика Галичини як історико-географічного району України.
23. Загальна характеристика Буковини як історико-географічного району України.
24. Загальна характеристика Закарпаття як історико-географічного району України.
25. Загальна характеристика Волині як історико-географічного району України.
26. Загальна характеристика Поділля як історико-географічного району України.
27. Загальна характеристика Київщини як історико-географічного району України.
28. Загальна характеристика Чернігівщини як історико-географічного району України.
29. Загальна характеристика Полтавщини як історико-географічного району України.
30. Загальна характеристика Слобожанщини як історико-географічного району України.
31. Загальна характеристика Донеччини як історико-географічного району України.
32. Загальна характеристика Запорозжя як історико-географічного району України.
33. Загальна характеристика Причорномор'я як історико-географічного району України.
34. Загальна характеристика Бессарабії як історико-географічного району України.
35. Природне середовище краю, його основні компоненти.
36. Природничо-краєзнавчі дослідження території України, їх напрями.
37. Раціональне природокористування й охорона природного середовища краю.
38. Природно-заповідний фонд України: сутність, завдання, структура. Характеристика типів об'єктів ПЗФ України.
39. Соціокультурне середовище краю, його основні компоненти.
40. Соціокультурні та історичні дослідження в краєзнавстві, їх напрями.

41. Комплексні дослідження населеного пункту в краєзнавстві. Історичні місця (населені пункти) України.
42. Пам'ятки археології, історії та культури краю, їх систематизація. Пам'яткоохоронна робота в Україні.
43. Краєзнавчий потенціал соціально-культурних заповідників та музеїв України.
44. Видатні постаті у краєзнавчих дослідженнях.
45. Характеристика об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні.
46. Характеристика семи чудес України (за результатами Всеукраїнського конкурсу 2007-2008 року)
47. Туристичне краєзнавство, його предметно-об'єктна сфера, мета і завдання. Краєзнавство і туризм: грані взаємодії.
48. Джерела та методи туристично-краєзнавчих досліджень.
49. Етапи розвитку туристичного краєзнавства в Україні. Основні здобутки та напрями розвитку сучасного туристичного краєзнавства.
50. Роль наукового краєзнавства в розвитку туризму. Провідні центри та напрями туристично-краєзнавчих досліджень.
51. Популяризація краю в роботі культурно-просвітницьких установ і громадських формувань. Туристично-інформаційні центри як осередки краєзнавчого руху.
52. Туризм у системі освітянського краєзнавства. Навчально-виховний потенціал туристично-краєзнавчої роботи.
53. Сутність та значення туристичного районування. Районоутворюючі ознаки в туризмі та рекреації. Таксономічні одиниці туристичного районування.
54. Основні підходи до туристично-рекреаційного районування України. Характерні риси туристичних регіонів України.
55. Туристичний потенціал території, його сутність, компоненти, умови освоєння. Раціональне використання потенціалу рекреаційних територій.
56. Поняття про рекреаційно-туристичні ресурси краю, їх класифікація. Роль окремих видів рекреаційно-туристичних ресурсів для краєзнавчого туризму.
57. Способи та методи оцінки рекреаційно-туристичних ресурсів території. Специфіка оцінки окремих видів рекреаційно-туристичних ресурсів.
58. Рекреаційні ресурси регіону як основа організації краєзнавчого туризму.

4. Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Бейдик О.О. Рекреаційні ресурси України: навч. посібник / О.О. Бейдик. – 3-е вид., перероб. та доп. – К.: Альтерпрес, 2011. – 462 с.
2. Верес К.О. Туристичне краєзнавство: конспект лекцій для студентів напряму підготовки 6.140103 «Туризм» денної форми навчання / К.О. Верес. – К.: НУХТ, 2015. – 114 с.
3. Дем'янчук Г.С. Українське краєзнавство: сторінки історії / Г.С. Дем'янчук, Б.Г. Дем'янчук, А.Г. Дем'янчук. – К.: Просвіта, 2006. – 296 с.
4. Круль В.П. Краєзнавство: навч.-метод. посібник / В.П. Круль. – 2-ге вид., доп. – Чернівці: Рута, 2007. – 104 с.
5. Кузьма-Качур М.І. Основи краєзнавства: навч. посібник / М.І. Кузьма-Качур, М.В. Горват. – К.: Видавництво Ліра-К, 2017. – 256 с.
6. Любіцева О.О. Туристичні ресурси України: навч. посібник / О.О. Любіцева, Є.В. Панкова, В.І. Стафійчук. – К.: Альтерпрес, 2007. – 369 с.
7. Маланюк Т.З. Краєзнавство і туризм: навч. посібник / Т.З. Маланюк. – Івано-Франківськ, 2010. – 200 с.
8. Маланюк Т.З. Туристичне краєзнавство: курс лекцій / Т.З. Маланюк. – Івано-Франківськ: ПНУ, 2013. – 132 с.
9. Основи краєзнавства: підручник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. чл.-кор. НАНУ О.П. Ресента. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. – 332 с.
10. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство: навч. посібник / Є.В. Панкова. – К.: Альтерпрес, 2003. – 352 с.
11. Панченко Т.Ф. Туристичне середовище: архітектура, природа, інфраструктура: [монографія] / Т.Ф. Панченко. – К.: Логос, 2009. – 176 с.
12. Петранівський В.Л. Туристичне краєзнавство: навч. посібник / В.Л. Петранівський, М.Й. Рутинський. – 2-ге вид., випр. – К.: Знання, 2008. – 575 с.
13. Попович С. Туристичне краєзнавство: генеза, методологія, завдання / С. Попович // Краєзнавство. – К., 2015. – №3/4. – С. 111-123.
14. Рекреаційно-туристичні ресурси України з основами туристичного ресурсознавства: навч. посібник / Н.О. Алешугіна, О.В. Барановська,

М.О. Барановський, О.О. Зеленська, І.В. Смаль, І.М. Філоненко. – Чернігів: Вид-во ЧНТУ, 2015. – 492 с.

Додаткова:

1. Тронько П. Т. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття (досвід, проблеми, перспективи). К.: Інститут історії України, 2001. – 271 с.
2. Україна: етнокультурна мозаїка. – К.: Либідь, 2006. – 328 с.
3. Українська етнологія: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2007. – 400 с.
4. Історія, сучасність, стратегія розвитку: Історикоекономічний огляд / В. Н. Майорченко, В. М. Бабаєв, Л. М. Шутенко та ін. – Х.: Золоті сторінки, 2004. – 320 с.
5. Хрестоматія з літератури рідного краю. – Х.: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2001. – 416 с. А О

Інтернет ресурси:

1. Краєзнавчі тематичні проекти.
<http://kraj.korolenko.kharkov.com/kraeznavcha-robota.html>
2. Національна історична бібліотека. – Режим доступу:
<http://www.nibu.kiev.ua>
3. Краєзнавча робота в бібліотеках України: інформ. бюлетень [Електронний ресурс]: Вип. 23 / Нац. іст. б-ка України; підгот. : В.П. Кисельова, О.В. Михайлова, І.В. Чеховська; ред. Т.С. Кудласевич. – К., 2017. – Режим доступу: http://www.nibu.kiev.ua/files/el_res/krznav4_rob_v23.pdf.

4. Критерії оцінювання фахового вступного випробування з краєзнавства

Шкала рейтингу за 200-бальною шкалою	Параметри оцінювання
190-200	Абітурієнт має глибокі міцні і системні знання з усього теоретичного курсу краєзнавства стосовно фактів, понять, законів, теорій і вміє усвідомлено їх застосовувати у проблемних ситуаціях, володіє знаннями про властивості простих і складних речовин, способи їх одержання і застосування. Користується широким арсеналом доказів своєї думки, здатний до прогнозування та встановлення причинно-наслідкових зв'язків.
178-189	Абітурієнт має міцні ґрунтовні знання з усього теоретичного курсу краєзнавства, але може допустити незначні неточності в формулюванні понять. Вміє застосовувати набуті знання на алгоритмічному рівні, продуктивний рівень виявляється епізодично. Недостатньо володіє вміннями доводити, пояснювати окремі поняття. Творча, навчальна діяльність має частково дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.
164-177	Абітурієнт знає програмний матеріал повністю, має практичні навички при вирішенні практичних задач, але не вміє самостійно мислити, не може вийти за межі певної теми. Рівень самостійності мислення недостатній: під час виконання роботи вимагає інструкцій. Абітурієнт самостійно засвоює знання у стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, синтезом, узагальненням, порівнянням, абстрагуванням), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Професійна компетентність має обмеження у виконанні завдань творчого характеру.
141-163	Абітурієнт знає основні положення програмного матеріалу. Пояснення основних процесів відбувається на емпіричному рівні. Не вміє встановлювати логічну послідовність подій, допускає помилки у

	визначенні основних понять. Професійні вміння мають розрізнений характер.
130-140	Абітурієнт не знає значної частини матеріалу, при умові, що суть питання розкрита досить поверхнево, без належних висновків, або ці висновки носять лише узагальнюючий характер.
100-129	Абітурієнт має фрагментарні знання з краєзнавства. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні. Професійні вміння мають розрізнений характер, що свідчить про низький рівень сформованості компетентності.
0-99	Абітурієнт має фрагментарні знання з усього курсу. Не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал. Мова невиразна, обмежена, бідна, словниковий запас не дає змогу оформити ідею. Практичні навички на рівні розпізнавання.